

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא ז.

א) לקמן ט: גיטין מט, טו
ב) לקמן ט: ט: ד: וערכין
כז, א) [שמות כא],
ד) כס"ב: מט, טז.

תורה אור השלם
1. פי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירו ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם: שמות כב ד
2. בעל הגור ישלם כסף וישב לבגליו והמות יודיה לו: שמות כא לד

הגהות הגר"א

[א] הו"פ ד"ה א"ו אי ועד מתנה היטו כו"י מ"ב ורמב"ם מפסח שנת דמתיין ממש וכן פורמא טובא ממש:

מוסף רש"י

איכא למיפדך. כלומר אפילו כתיבה לא ה"ל לא ליתן הקדש מניה, לאיכא למיפדך מה לבעל חוב שזהו הדיוט ידע הוא להשקול בעצמו, שכן יפה כרוחו בנוקין. שכן יפה הכתוב כמו בנוקין ששבו מיטב בנוקין [גיטין טו]. משלם נזק שלם. ודע רעו הכי, רעו הוא דמשלם חלי נזק, אבל להקדש נזק שלם ולגבי הזק הקדש דרש הכי, לבעו הוא דמחייב אבל הקדש שזיקה פטור דר"ע. ור"ע דר"ע ר"ע חוקמט ליה, מאי דוחקין דחוקמט פלוגמא דרשא בשומא דנזק ומתק, דלמא לגבות מן העדות דקאמר ר"ע נמי מעדות דנזק קאמר, דהא זיבורית דמזיק כ"י ישמעאל, ומתנא לא פליגי עליה אלא דק"ו להקדש, דר"י ישמעאל לא סבירא ליה דר"ש בן מנסיא (טו). אמר כן. דלא פליגי עליה דרשא, מאי דר"ע דר"ע ר"ע ר"ע דמשתע לא לא לך אלא לך (טו). ועוד. א"י ר"ע קולא קאמר לגבי מזיק כתיב ישמעאל, מאי קל ודומר להקדש. דקאמר, האיל וקולא הוא היכי מני למימר וק"ו דמקלתי נמי גבי הקדש (טו). תנא בהדיא, לגבי עקיבה דמזיק שיימינן (טו).

ובעל חוב דינו צביונו. במס' גיטין בפרק הנזקין (ד' מ:). **וכי סימא קסבר ר"ע בו.** אפילו הכי לא גמרינן הקדש מיניה לאיכא למיפדך מה ל"ב"ח שכן יפה כמו בנוקין שהדיוט הוא נוטל בהזיקו מן העדות: **תאמר להקדש שהורע כמו בנוקין.** דלא שקיל נזק מילי: **דמניא ר"ע בן מנסיא בו.**

אובעל חוב בביונותי וכי תימא סבר ר"ע כל בעל חוב נמו בעידית איכא למיפדך מה לבעל חוב שכן יפה כמו בנוקין תאמר בהקדש שהורע כמו בנוקין לעולם דגנה תורא דידן לתורא דהקדש ודקא קשיא לך שור רעוה אמר רחמנא ולא שור של הקדש ר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא דתניא א"ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שגגה שור של הדיוט פטור שור של הדיוט שגגה שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אי הכי ר' ישמעאל ור"ע מומאי דבעידית דניזק וזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגמא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמפלגי ר"ע סבר כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי תניא בהדיא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של נזק ומיטב כרמו של נזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק: רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרניא לא והתניא ר' ישיב לרבא שוה כסף ואפילו סובין לא קשיא כאן מדעתו כאן בעל כרחו אמר רבא בריה דרב עילאי דיקא נמי דכתיב ישלם בעל כרחו א"ל אביי מי כתיב ישולם כדמר דתניא ידרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והוי בה מר היכי דמי אי הוול ארעתא דכ"ע וידידה נמי זל בהדיהו אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעתא דכולי עלמא וידידה אידי דעייל ונפיק אוזוי זל ארעיה אפילו

זרגל ולא בלדס המזיק אלא בלדס הרי עלי מנה וכן משמע במתני' דתנא (לקמן דף ט:). נכסים שאין בהם מעילה ואכולהו אבות קאי ואפילו בנוקין בלדס למאן דאמר מבעיה זה אדם והא דאמר שמואל בשאלא (ב"מ ד' ט:). כי יאכל פרט לנזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן חייב היינו מדרבנן וגרלה דשאר נזקין דפטרי בהקדש גמריי דמקין ומאלס ומבזר דפטור בו פסולי המוקדשים וכ"ש הקדש וא"כ היכי ילפינן שן מכולהו מה לנן שיש הגאה להזיקה וי"ל דיומר ראו להתחייב אדם המזיק בדים ממזיק ע"י שילוח בעירה וא"כ רעוה דלתב רחמנא למא לי הא מוזיק יאכל נפקא ר"ש במסכת מעילה (דף יט). מקיש רחמנא הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי יאכל פרט לנזיק אף הקדש כל מילי דאיכילה ומזיק ליה פטור ולא דוקא מידי דאיכילה כדאימא תמס וי"ל דאי לאו דאשכתן דפטור מזיק הקדש לא הוה דרשין מני יאכל פרט לנזיק אלא למעט חומש לחודה ואע"כ כי יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק קרן דמנזון דכהן הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרניא דהוי כגול חזירו ומזיק ומיהו למ"ד (לקמן טו). לאיכא כופר צרגל לא אחיא מכל הני דמה לקרן ואדם וזור דלא משלם כופר צעט ראשונה ולגבי טרפון דאית ליה (ספ) כופר שלם צתס ינא:

ורב"י עקיבא סבר דה בר' שמעון. תימנה לעיל (דף ט). כי מוקי לה עדים זוממין כר"ע ליקאי אי ר"ע ליתני תרי גוויי שור שור דלזיק שור דהדיוט שור דלזיק שור דהקדש וי"ל דבהקדש לא קאמריי אף קשה ר' נמי סבר כר"ש לפרוך מה להדיוט שכן יפה כמו בנוקין אדם ולמאי דפי' דלא דרשין כי יאכל פרט לנזיק דלא משלם כלל אלא משום דמתיב רעהו אחי שפיר אף קשה ולפרוך שכן יפה כמו בנוקין זור: **ועוד מאי ק"ו להקדש.** פירש הקוטנרס האיל ומן העדות דא"ר עקיבא איניק קאי ולאקולא אחא דיהיב ליה מזיק מוזיבורית מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה לפי' דאיין זה גריעותא אלא חומרא דר"י פטור לגמרי מזיק את ההקדש ור"ע מחייבו ג"ש ולענין מיטב נמי חשיבות הוא דמשלם ממיטב דניזק ולא מגורע דניזק וגראה לר"י דה"פ מאי ק"ו להקדש דלענין חיובא מזיק בהקדש לא קאמר דהא מקרא דר"ש נפקא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו להקדש כיון דרבי ישמעאל היה מודה בכך אי לאו משום דפטור ליה לגמרי:

ישיב רבבות שוה כסף. צפ"ק דקדושין (דף טו). דרשין נמי הכי גבי עבד עברי ויש [שום] לריכותא (ש"ס דף ג. בתוספות ד"ה צפוטעו): **ישלם מדעתו משמע.** וא"כ דנפיק הרורע (חולין ק' קל) וספ ד"ה תנא) ישלם בעל כרחו משמע דקאמר תנא תני ישלם דברי ר' אליעזר ואת אמרת מדת חסידות שנו כאן וי"ל דהתם לא קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות אלא בדין חייב ועוד אמר ר"ת דה"ק תנא תני ישלם דברי רבי אליעזר ופליגי רבנן עליה ואת לפרש התם כן: **מי שהיו לו בתים בו.** לא מיירי צתסין שדר צתס דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) א"ן מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו:

אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי דא דייספו ליה. אף על גב שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים זוז לא יטול כלל לפי שגרס לעצמו ופשע דלא הוי ליה למיעל ולמיפק אזויי אלא אם לא פשע אפילו שוות יותר ממאתים זוז יכול לטול קודם שימכור צפוחות משויין ורב אלפס מפרש בעשיר ועד מחצה היינו [א] עד שימלא שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בזה הכי אילימא דויל ארעתא דכ"ע וידידה נמי זל בהדיהו אפילו פורתא נמי לא ילספו ליה פירוש אפילו הוולו כל כך שאפילו המתנה לא יתנו לו לא ילספו ליה כיון דזל ארעתא דכ"ע ושות מאתים זוז אף לפי הוול אלא דאייקור כ"ע אפילו טובא נמי ילספו ליה פ"י אפילו מוצא

ישלם דמשמע ישלם בעל כרחו: **ישולם.** משמע על ידי אחרים דצ"ד יורדין לכספו דמזיק אבל ישלם משמע נמי מדעתו: **אלא אמר אביי.** לא משכחת מירוצא להני קראי אלא כדמר כי האי גוונא דמרתא רבה להך דתניא בו: **מי שהיו לו שדות צתס וכרמים.** שוה מאתים זוז ותנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שחכה ופאה ומעשר עני דלאו עני הוא ונמלא גזול עניים עדין לו מאתים זוז חקר דינר ונתנו לו שוה אלף זוז צבת אחת הרי זה יטול זה יש לו צתס שדות וכרמים שוה מאתים זוז אבל אינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה שוה מאה זוז וקרקעותיו ימכור במאה זוז דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו מאתים זוז: **והוי זה מר.** והיינו רבה: **אפילו טובא נמי ליספו ליה.** שהרי עכשיו אין שוה מאתים זוז ותנן (ספ) היו לו מאתים זוז חקר דינר אפילו נתנו לו שוה אלף זוז צבת אחת יטול: אפילו

אמרת וכי ועל מדת חסידות לא הוה פליגי רבנן וצלאו הכי נריך לפרש התם כן: **מי שהיו לו בתים בו.** לא מיירי צתסין שדר צתס דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) א"ן מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו: **אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי דא דייספו ליה.** אף על גב שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים זוז לא יטול כלל לפי שגרס לעצמו ופשע דלא הוי ליה למיעל ולמיפק אזויי אלא אם לא פשע אפילו שוות יותר ממאתים זוז יכול לטול קודם שימכור צפוחות משויין ורב אלפס מפרש בעשיר ועד מחצה היינו [א] עד שימלא שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בזה הכי אילימא דויל ארעתא דכ"ע וידידה נמי זל בהדיהו אפילו פורתא נמי לא ילספו ליה פירוש אפילו הוולו כל כך שאפילו המתנה לא יתנו לו לא ילספו ליה כיון דזל ארעתא דכ"ע ושות מאתים זוז אף לפי הוול אלא דאייקור כ"ע אפילו טובא נמי ילספו ליה פ"י אפילו מוצא